

Leopold
Suhodolčan

Zemlja

Vse se je začejalo s prahom, ki ga je veter prinašal od nekod, obležal je za nekaj trenutkov na zemlji, zamigotal na njej, da je bilo videti, ko da se je premikal človek, nato pa ga je odneslo dalje v neznano.

Nikoli ni sanjal, da mu je duša ležala v dlaneh. O vsem tem mu je le nekoč pripovedoval starejši brat Filip, ki so ga vsi imeli za čudnega orglarja. Ni se mogel upreti njegovi želji, da ne bi kot otrok hodil z njim

po zemlji, ki jo je do tedaj občutil le z bosimi nogami. Kadar je Filip izgovoril besedo drevo ali potok, se mu je zmerom začulo, da je raztegnil orgle. V gumbnico si je zataknil rožo, o kateri je rad povedal, da ni rastla na sončni strani. Vselej si je prizadeval, da bi z orgljanjem dosegel, da bi vsi ljudje ostali, se obrnili k njemu, nato pa svečano izmrmrali, »in zapisano je, da nam bo podarjeno uho.« Če pa je kdo izgovoril besedo svetnica, je Filip popival do jutra, orgle pa so morali pred njim skriti v najvišji stolp.

Sam ni vedel, kako se je tistega popoldneva spomnil Filipa, ki je že dolgo trohnel v Galiciji. Morebiti zato, ker si je sam izmislil kakšno vest o njem. Poprijel je za motiko, ki jo je prinesel iz vrtnarske ute, pa obenem ugotovil, da je pred tem privlekel na vrt tudi drugo orodje. Filip bi mu rekel, zdaj pa mirno poslušaj in si razloži vse tisto, kar si si kdaj izkopal na samem. Nasmehnil se je, vse to orodje je lahko še iz tistih neumnih let, ko so mu bili še vsi dnevi prekratki in mu premoženja še ni bilo treba skrivati pred radovedneži. Ponoči je brez svetilke otipal v uti, to je lopata, posodil jo je že Jakobu in mu je odlomil ročaj, motika, sadilni klin, polagal ga je v desni kot zgornje police, grablje, majnka jim predzadnji desni zbo, škarje, kaj jih ni na levi strani spodnje police, jih je vzela Marjeta, rogelj, kopača, škropilnica, stoji takoj za vrati, krivec, kadar ga ni nosil s sabo, rahljač, sam hudič mu je na veliko noč zvil rep. Ob pozni nočni uri bi si tudi najbolj

razi:grani muzikant ne upal poprijeti za njegove škarje. Johan si je nekoč z njimi precepil prste, preden ga je lahko opozoril, naj posebej pazi nanje.

Ko se je naslonil na motiko in se ozrl na veliki vrt, si je nenadoma rekel, jesen je, pa je pust in prazen, čeprav mu bojo že jutri zatrjevali, da se je že vse zaobrnilo v pomlad. Kadar se dogajajo nenavadne stvari, se ljudje kaj radi povzpnejo na najbližje vrhove in se šele tam pogovarjajo dalje. Kar jim ni dovoljeno, opazujejo od daleč, hvalijo vse dosegljivo. Prav gotovo bi jih tudi vsako preglasno žvenketanje z orodjem spravilo v vznemirljivo razpoloženje. Lahko bi jim seveda razložil, da je že star in da je zamešal letne čase, pospravlja vrt, ko se drugi že pripravljajo na novo setev. Povabil bi jih na čaj, toda Marjeta je danes še posebej slabe volje in nikjer ne najde primernih skodelic. Morebiti bi jim le dopovedal, da je vrt zares jesensko pust, a najbrž za globlji humor ne bi imeli dovolj časa.

Preden se bo zares zvečerilo, bo znosil orodje nazaj v uto. Pometel bo prostor pred pragom in napolnil korito z vodo. Pozabil bo, da so se ljudje čez dan ustavljali ob vrtu in si glasno izšepetavali, »glejte, tu pa je bilo tisto znano Lazarjevo vrtnarstvo, zdaj pa bojo na tem vrtu začeli graditi največjo stolpnico v mestu.« Vprašal bo raje Filipa, če je kdaj srečal slepega izdelovalca orgel. Do danes mu o teh mojstrih še ni prišlo nič slabega na uho. Bal se je, da bi ga spet obšla utrujenost, s katero se je prebudil že navsezgodaj, nato pa čakal, kdaj bo Marjeta pristavila lonec za čaj. A je le odprla vrata in tiho rekla, »tista črna mačka je spet celo noč sedela na pragu.« Nekega dne ji bo morebiti le dopovedal, da pri hiši že dolgo ni nobene mačke, zato pa vse druge toliko svobodneje prihajajo in odhajajo.

Ko se je spet zravnal in se razgledal po vrtu, mu je bilo, ko da se je vrt medtem raztegnil v mere, ki si jih je do tistega dne le izmišljal. Ljudje se bojo še ustavljali, je pomislil, in si bojo govorili, »glejte, Lazar si je celo razširil svoj vrt, pa so napovedali, da mu ga bojo vzeli.« Vse prišleke je zmerom najprej povabil na vrt in jim je razkrival, koliko rok zemlja postara, preden si pribori črno barvo in koliko lopat meri v globino, kadar kdo ne hodi po njej. Toda največkrat so vsi odkimavali in se delali, ko da so jim vse to že zdavnaj razložili v šoli, nato pa se obrnili k najbolj obljudeni cesti. A vseeno se je po takih srečanjih zmerom počutil kot prerojen, naprosil je Marjeto, da mu je kanila v čaj pol kozarčka žganja.

Ozrl se je v okna hiše in šele v najbolj spodnjem zagledal Marjetin obraz. Prepričan je bil, da mu bo še pred večerjo zatrdila, da so iz vseh drugih oken gledale mačke. Šele potem bo okna zagrnila z zavesami. Sam pa se bo spomnil, kako rada hodi po pokopališču, s spomenikov bere imena, ki si jih ne bi rada zapomnila. Videl je, da je odprla okno, pa ji je zaklical. »Pridi pomagat, veliko je še treba pospraviti. Mogoče pridejo že danes.« A čez nekaj trenutkov je na to že pozabil, začuden se je ozrl vanjo, ko je obstala pred njim. Videti je bila še manjša, ko da se je grede spotaknila na eni sami stopnici. Ni čudno, je pomislil, da je njen oče nekoč tako hvalil njeno nadarjenost za šivanje namiznih prtov. »Kaj si prišla? Bom že sam,« jo je zavrnil in se obrnil k tistemu delu vrta, kjer so rastle navpična vrstna

drevesa. Tiho je odšla nazaj v hišo. Čudno, da mi njen oče ni nikoli prej rekel, da je tudi odlično pela, je pomislil in se sklonil k rožnemu grmu.

Potem je zaslišal avto, približal se je po poti za hišo in se ustavil. Če ne bi že od daleč spoznal Markovega avtomobila, bi gotovo spet prišli nadenj s prijaznimi besedami in mu rekli, »pri najboljši volji, gospod Lazar, več ne moremo storiti.« Ob kateri koli drugi uri bi poskrbel za jedi in pijačo in jim odgovoril, »z vami še nikoli ni prišlo nič dobrega v hišo.« Seveda bi si potem bolj želeli pogrebne svečanosti. Lahko stopiš zadnji, pa vseeno prideš do groba. Marjeta pa bi jim zanesljivo omenila še svoje zajce, ki jih je Jakob poklal, predem mu je lahko dopovedala, da mu je to sicer naročila, a da si vseeno ne bi nikoli mislila, da si bo to privoščil prav z njenimi varovanci. Avto je spet naglo odpeljal. Poprijel je škropilnico in pomislil, Marko je samo naskrivaj pogledal, kako sem že pospravil vrt, potem pa je rekel Marjeti, »mislim, da je oče končno vzel stvari takó, kot so.« Že po prvih besedah sta si med sabo razdelila grede, ki jih je leta petinštiridesetega izkopal z dna bombnega lijaka. Pri tem nista upoštevala, da so lijak prej temeljito pregledali strokovnjaki za razstreliva.

To je moški, ki so ga obudili od smrti, se je sprva nasmehnil, ko je zaslišal, kako se na začetku ulice s truščem odpira cesta, hkrati pa si je pri priči priznal, »prihajajo«. Čudno, kako tisti trenutek pravzaprav ni čutil do njih sovraštva in da jih je vse mehanično razporedil po gredah. Glasni ropot je prebudil ulico in so ljudje spraševali, kaj to pomeni, čeprav so se o vsem že nekaj dni pogovarjali pri večerji, o gradnji stolpnice pa se je dovolj slikovito razpisal tudi lokalni časnik. Težki tovornjak se je ustavil ob robu ceste pri vrtni ograji. Skozi okno kabine se je sklonil šofer in pokazal svojo majhno glavo, ki jo je nosil na širokem vratu. S tovornjaka so skakali delavci in se glasno klicali. Vse je bilo videti tako, ko da se muhasto poigravajo s stvarmi, ki jih še niso poznali. Pri vsem tem pa niso mogli skriti svojih rdeče obrobljenih oči.

Stal je sredi vrta in gledal, kako so tekali gor in dol ob vrtni ograji, na obeh koncih je bila trdna in visoka. Takrat ko smo jo postavljali, je pomislil, je že sredi popoldneva začelo deževati in so delavci stekli v vrtno lopo. Marjeta je prinesla pijače in govorila, da je zjutraj našla svojo najbolj belo kokoš na strehi vrtno ute. Gledala jo je od zgoraj navzdol, ko da se je boji. Potem je nehala deževati in so se delavci vrnili k ograji. A ko so odhajali, je mojster rekel: »Lazar, ta ograja vas bo preživela«. Nasmehnil se mu je, ve, rad se postavlja s svojim delom, a da se bo spomnil nanj tudi po sončnem zahodu. Videl je, kako so delavci že na široko odprli ograjo in je šofer svoj težki tovornjak zadenjski nastavil v njeno odprtino.

Spet so glasno kričali, ko so spuščali buldožer s tovornjaka, počasi je drsel po močnih podnicah, šofer buldožerja je bil manjši, molčal je in se pri razkladanju sklanjal zdaj na to, zdaj na drugo stran buldožerja. Morebiti je včeraj nasipaval smetiščne jame. Potem so se buldožerjeve gosonice zagrizle v mehko zemljo in odprle na njej široke sledi. Šofer je kot za vajo poganjal stroj naprej in nazaj po vrtu, da je črna zemlja frčala na vse strani, nato pa se je težki stroj ustavil nekaj korakov pred njim. Najbrž je šofer

šele zdaj opazil, da stojim sredi vrta, je pomislil. Prej se je posvetil svojemu stroju, mu prisluškoval, če ga je v garaži dobro namazal. Dobro pa je, da mu sploh ne morem reči nobene besede, saj je stroj hrupen, ko da se je že bil naveličal počivanja. Zdaj ga je šofer potegnil zadenjsko in ga ustavil, nato pa stroj izklopil. Spogledali so se v tišini, čeprav ni želel vedeti, kje živijo in kako cenijo zemeljsko življenje.

A že čez trenutek so spet glasno zakričali, hodili so okrog buldožerja in si ga ogledovali, ne da bi se želeli prepričati, kam so ga postavili. Vsa pojasnila bodo dobili na drugi strani hriba. Njihov vodja se mu je celo povsem približal, že je razložil, da nosi belo srajco, čeprav se mu je čez dan že močno oznojila in umazala. Potem so potisnili podnice nazaj na tovarnjak, poskakali nanj in se odpeljali. Če bi jim rekel, da sem lovec na človeške lobanje, bi me tudi ne opazili, je pomislil, vsekakor pa se bojo zdaj grede oglasili v gostilni, kjer so si že prej naročili malico. Kaj bi se menili za mojo zunanost, cel sem tak, ko da sem pripravljen kaj storiti za njihovo odrešenje. Seveda pa ne morejo vedeti, da imam v kleti semena, ki sem si jih sam vzgojil.

Marjeta si ni nikoli posebej prizadevala, da bi si zadržala solze, je pomislil, ko sta sedla k večerji, toda zdaj so zanjo postranskega pomena. Lahko mu pripoveduje o tem, Irma, naša draga snaha, ne bo mogla roditi še drugega otroka, čeprav si ga oba z Markom strašno želita. Bog je krivično delil zemljo in otroke. In potem je dodala, da bi bila pripravljena na novo pokopati mačke, ki jih je podavil Jakob, prej ne more v cerkvi prižgati sveč. Še kako da mu je naročala, naj to stori na deževen dan, ko reke narastejo in prinašajo najbolj nepotrebne reči. Mimogrede pa ga je vprašala. »Kaj res nisi lačen?« Počasi je vstal od mize in odšel do svojega okna, od koder je imel lep razgled na vrt. Noč je že tako temna, da buldožer še komaj vidim na vrtu, je pomislil. Za rože pod njim je prav gotovo dogodek, saj že dolgo niso tako razkošno cvetele v železju. Kdor bo šel to noč mimo, bo zagledal v svoji gumbnici cvet. Pogledoval je v smer, kjer so se deževni oblaki vsakokrat najbolj približali zemlji. Tako je čakal na dež, kadar se je zemlja dušila v brezkončni vročini. Zarotila se je tudi mesečina, ki je že neodpustljivo zamujala. Komaj je še videl, kako se je na buldožerjeve gosnice naslonila mačka, ali pa je bila le njena senca.

Kje je potem življenje z darežljivo zvezdo, je pomislil. Skušal je zaspati, obračal se je na njeno in spet na svojo stran, a vsakokrat je imel pred sabo zatemnjeno okno. Najbrž tudi Marjeta ne spi, si je rekel, samo prisluškuje svojim sanjam, rada bi si jih vrnila v otroška leta. A ko jo bo le premagal spanec, bo po imenu poklicala mačko, ki je Jakobu najdalj umirala. Poskušala se bo splaziti kar najbliže k njej in jo poštropiti s svojimi solzami. Ne gre ji iz pozabe, kar si v svojem življenju ni mogla zložiti v predale. Pregarja jo pipa, za katero je nekoč rekla, da jo je treba zvečer le dobro zapreti, pa se kaplje ponoči ne morejo spremeniti v udarce. Kar je bilo ljubezni, sta si jo porazdelila na drobne kose in si nato z njimi celila neodprte rane. Vendar ni nikoli nobena človeška tožba stopila iz njunih skupnih ur.

Odgrnil se je in počasi stopil do okna. Pot od ute do buldožerja je bila polna nerazlite mesečine. Noben blaznež se zdaj ne bi mogel sprehajati po njej, saj bi ga prepoznali že po hoji. A ko se je s pogledom sam pomikal po njej, si je sproti zabrisal vse sanje. Kar zdaj čutim, je pomislil, ni nič drugega kot budnost. Do zadnje lahko preštejem vse zelenjavne grede ter jih nato zamenjam s cvetličnimi, za katere trdijo, da so letos povsod na prvem mestu. Prekopljem gredo, ki sem jo sam hote zanemarl, da ne bi govorili le o najlepšem vrtu. Ko si je opomogel od poškodbe, je takoj na novo nasadil visokodebelni ribez, nato pa popravil še velika vrtna vrata. Nihče ni opazil, da je postavil tudi vodovodno pipo, kar si je takrat štel za pomembno zmago. V strehi ute je zamenjal dobro tretjino črne opeke. Široka odprtina v ograji, skozi katero so pripeljali na vrt buldožer, se je v mesečini še širila in se bo do jutra pregrizla do komposta, z njim je na spomlad na novo napital zemljo. Še malo se ni začudil, ko je počasi prišel mimo ograje stražnik, se za trenutek ustavil, zdaj bo lahko napisal poročilo o tem, kaj je vse videl novega in nenavadnega na svojem nočnem obhodu. Če še kaj dobro vidim, je pomislil, potem lahko rečem, da je to človek v najboljših letih. Najbolj pa sem mu hvaležen, da ni prižgal svoje službene svetilke.

Dan je s svojimi jutranjimi svetlobami padal navpično, zato se ni začudil, da se je našel pri oknu. Oblekel si je obleko iz prejšnjega dne in se ozrl na njeno posteljo. Šele zdaj je dohitela spanec, ki ji je bil namenjen, zato pa ga bo potem čez dan nekajkrat vprašala, kaj ga je prebudilo. Ko je stopil na prag, se mu je buldožer skoroda zasmilil, sam je preživel noč na vrtu, ki so ga že odpisali. Nenadoma mu je privoščil, da bi brez prestanka ril po zemlji do večera in iz nje izkopal vse, kar je dišalo po zgodovini človeških rok. Povsem se mu je približal, globoko je vdihaval njegov vonj po strojnem olju. Spominja se, kako je že pred štiridesetimi leti zaklical Kamniku, »samo slepci podstavljajo nogo človeškemu napredku«. Potem so tisti večer nasmejani pospravili vso zalogo rib.

Ko pa so prišli delavci in se je buldožer premaknil, je naglo odšel v uto in sedel tako, da je kazal hrbet okencu. Ni slišal, kako so ga klicali. Želel si je, da ga ne bi mučili z odrešenjem. Pripravljaj se je na naslednjo noč, ko se bo moral braniti pred pogrebci. Takrat tudi najbolj ljubeznive besede ne bodo razodevale, koliko težkih dni je bilo v njegovem življenju. Ni se postaral v skrivnostih. Tudi če se bo splazil na podstrešje, se buldožer ne bi ustavil. V dvoranici onkraj ceste bodo spet vadili pevci. Spreobrnjenci jih bodo nagovorili, da pojo le v njihovo čast. Predramil ga je Jakob, vstopil je v uto in rekel. »Vrhno črno plast so ti lepo spravili na kup. Saj so hudičevo prijazni.« Tedaj je vstal in pogledal skozi okence. Vrt ni še nič drugačen, četudi je že zelo spremenjen, je pomislil. »Jutri pridem s konjem,« je rekel Jakob. »Bova vozila?« Prikimal je in komaj razumljivo dejal. »Pojdi k Marjeti, dala ti bo malo žganja.« Gledaj je za Jakobom, ki je odhajal po poti do hiše in nato zginil skozi vrata.

Kako ljubeznivo mačko imate, je rekel Petrun, ko je potrkal na vrata in pomolil glavo v uto, spominja se, da je držal v roki vrtnarske škarje, ki bi jih bilo treba nabrusiti. Pričakoval je, da mu bo Petrun najprej

naštel vse njune skupne prednike, preden se bo naglas izpovedal svojih grehov. »Pojdi v hišo, gotovo si žejen,« mu je rekel, bal se je, da mu bo s svojo navzočnostjo načel domišljijo. Ko je čez čas prišel za njim v kuhinjo, se je Petrun že zahvaljeval Marjetini gostoljubnosti. Marjeta je rekla: »Petrun je zdaj pomočnik direktorja na urbanističnem zavodu.« Gledal ga je, hkrati pa mislil na zgodovinske resnice, s katerimi je že imel opravka. Skušal pa se je spomniti, če je že kdaj hodil po svoji vrtni ograji. »Zdaj že lahko povem, da je zmagala naša varianta,« je govoril Petrun in si polnil usta. »Vaš vrt je v bodočnosti predviden za mestni park. A za dvajset let ne imej še nobenih skrbi.« Pomislil je, nič manj ne bi bil lju-bezniv, če bi s sabo pripeljal obe svoji hčeri. Ali sploh ve, da je njegov brat lovec, ki se divjadi približa v spanju.

Ko pa se je čez nekaj dni oglasil na urbanističnem zavodu, je že pri vratih vedel, da mu bodo podtaknili vse tisto, kar ga ni nikoli združevalo s sorodniki. Tajnica se je opravičevala, da ga Petrun ne more sprejeti in bila potem začudena, ko ji je povedal, da želi govoriti s Sabodinom, direktorjem zavoda. Mislil ji je še reči, da se pravkar odpravlja na pot v pasjo deželo in da bi jo povabil s sabo, če še nima nobenih drugih načrtov za bodočnost, vendar si je že prej prekrizala noge v kolenih. Direktor ga je posadil v največji naslanjač ter mu dolgo govoril o preteklosti in bodočnosti mesta ter spotoma omenil tudi selitev duš, naposled pa mimogrede dejal, »da, zdaj je že odločeno, na vašem vrtu bo kmalu stala največja stolpnica v mestu.« Njegov glas je prihajal vse bolj iz daljave, a mu je vseeno zmanjkovalo časa za molčečnost. »Tudi vaš sin Marko je bil pri meni, lepo sva se pogovorila.« In ko mu je ob slovesu lovil roko, je rekel, »gospod Lazar, in mislim, da je že čas, da se zdaj spočijete.« Ker se še ni pomaknil k vratom, obnavljal si je kratko zgodovino mesta, se je Sabodin nasmehnil, »edino če še enkrat poskusite in nam napišete...« Sunkoma se je obrnil k vratom. Ko bo Sabodin naslednjič pomolil svoj nos iz luknje, je pomislil, bova že daleč drug od drugega, na mizi med nama pa bo ležala odprta knjiga prednikov.

Lažni junak ima v svoji drugi polovici življenja debelo listnico, si je rekel, a ima tudi svoje zadnje dneve, ki jih skuša razgrniti pred pravično razsodbo. Vsi, ki jih je spoznal v življenju, so mu kdaj ponudili svojega konja ter mu zagotavljali, da žival ni pripravljena slepo delati pokoro. Slišal je ženo, ko je rekla Marku, »boš videl, tudi nocojšnjo noč bo prestal kar pri oknu.« Vedel je, da bodo začeli prihajati s košarami in zaboji, ko bo že pozna noč in bodo tudi v drugih oknih že ugašali luči. Ženske z najbolj svetlimi obrazi bodo imele sklenjene roke na prsih. Čez dan so se ustavljali ob vrtu in si posebej zapomnili črnico, ki jo je buldožer potisnil na kup v kotu ograje. Pametni krokarji preletavajo žival, ko je šele začela umirati. Ljubosumni so na vse muhe, ki so se že do takrat spustile niže proti zemlji.

Na njive je padalo še peščeno kamenje, ko je njegov oče hodil s košem po brazdah, se kdaj pa kdaj ustavil in si obrisal znojno čelo. Mati je vsa drobna, sključena stopala za njim in mu prišepetavala svetopisemsko

zgodbo. Zaupala mu je svoje telo, ki ji je potem razpadalo, ne da bi odkrili na njem eno samo gnojno rano. Otroci smo bosí tekali za njima in v igri pobirali kamenje za kruh, se je spominjal, dokler nas oče ni blagoslovil in rekel, »zdaj pa pojdite v svet in bog z vami.« V mestu si je našel košček vrta in na njem zasadil prve cvetice, dolgo jim ni pregnal bledice z listov. Od jutra do večera je v koših prinašal zemljo, jo prekopaval in gnožil, zakopaval vanjo svoje nerojene otroke in pustil, da so mu čez noč zemljo rahljale mačke, kadar si niso mogle priklicati ženina. Šele čez leta ga je obiskal mestni župan in dejal, »kmalu boš imel največjo vrtnarijo v mestu.« In ko je odhajal, je še rekel, »naši gasilci zbirajo denar za novo brizgalno.« Pri tem se mu je popolnoma odpel plašč, pa ni mogel skriti svetlih gumbov na suknjiču. Že naslednji dan je imel župan žalni govor za predsednikom Sokolskega društva. Stali so sklonjenih glav nad grobom in se spraševali za svoje skrivnosti.

Kadar ponujamo ljudem ravnodušne darove, se še zmenijo ne zanje, raje si obljublajo podobice, ki jih imajo najmanj. Pritegnil je stol in sedel ter se naslonil na okensko polico. Noč se je raztegnila čez vrt od tiste strani, ki ji je bila najmanj vdana. Že je začutil, da ga premaguje utrujenost, vdajal se je že davnemu odpuščanju. Ko je videl, kako je stopil prvi na vrt, se ni zmenil za njegovo veliko cajno, gledal je psa, ki je tekal pred njim. Potem je razločno prepoznal tri ženske, ki so se jim glave podaljševale v velike košare, iz katerih so čez dan kukale mačje glave. Vse te glave je Jakob že zdavnaj odvrigel, je pomislil, ali ne obnavljam vsega v vročici in dvomih. Ženske so se premikale po vrtu s progastimi nočnimi sencami, le največja je zemljo odkopavala z motiko, vsi drugi so jo zajemali z dlanmi. To spoznanje ga je za trenutek spravilo v občutje zahvalnosti, pa je potonil v spanje. Brez poželenja je obstal pred veliko stavbo. Morebitne priče bi prinesli čez travnik. Zdaj je vedel, nikoli ne bo dognal, kdo je umrl ob njegovem rojstvu. Ko še ni smel hoditi v šolo, je imel učitelja še najraje. Prinašal mu je cvetice z vrta, ki si ga bo šele okopal.

Spet je oddalec prinesel na hrbtu največji hoš, zemlja je bila še težka, saj se na njej še nista srečala veter in dež. Prinašal jo je z blagoslovom največje živali, ki jo je srečal grede in ji je iz gobca kapljala prežvečena zemlja. A ko jo je na vrtu iztresel iz koša, mu je popadala naravnost v koše in cajne, ki so jih prinesle ženske, hahljale so se z velikimi brez-zobimi usti. Nekaj krepkih mož pa je razpostavilo velik zaboj, kričali so, »a kdaj boš napolnil nam?« Ko je že mislil, da postaja preveč popustljiv, je zaslišal iz ute znano melodijo, zganile so se tudi najstarejše vrtnice, in tedaj bi najraje planil v objem tistim, ki se nikoli niso razglaševali za reveže, čeprav niso imeli niti toliko svoje zemlje, da bi si lahko z njo napolnili žepe. Prepoznal je, da je brat Filip spet našel orgle in jih pripeljal nazaj na vrt.

V največji mesečini sta se priplazila na vrt tudi Bauman in Poropat ter vlekla za sabo vsak svojo rakev, ki sta si jo za to priložnost na novo prepleskala in oblepila z zlatimi okraski. Čeprav so vsi navzoči dovolj jasno videli, kako jima gleda zemlja iz oči, ust in ušes, sta se vseeno takoj

vrgla na črni kup in grebla prst k sebi z dolgimi, koščenimi prsti. Pri tem se nista dosti zmenila za lastno življenje. Vrt okrog njiju je bil nedvoumno zapuščen, čeprav se črvi nikoli ne spreobjejo. Ženske so obstale in se križale, a so jima hkrati vzklikale, »hitita, hitita, ne bo je zmanjkalo.« Znenada pa je največja med njimi zavpila, »joj, mačka mi bosta zakopala.« Bauman je pri priči zakril svojo rakev z vsem telesom, da bi tako preprečil davčni pregled svojega imetja. Poropat pa je z odlikovanjem na prsih poskakoval po prenapolnjeni rakvi, da bi tako naredil še kaj prostora za zemljo, ki jo je še preveč ostalo na kupu. Nenadoma pa se je zrušil nanjo in glasno zaječal, »kam me bo to pripeljalo.« Ženske so pokleknile in začele moliti, le moški, kar jih je prišlo na vrt, so odvlekli zaboj do ceste in ga tam naložili na voziček. A tedaj so se znova oglasile orgle, ko da padajo zvrha v ječo, mačke so bežale nekam v daljavo ceste, ko se je prebudil v sončnem jutru. Dvignil je glavo in se zazrl na vrt. Nazadnje tako ali tako ostanejo le še sence, je pomislil, a Marjeta mi tega ne bo verjela, ko ji bom pripovedoval pri zajtrku.

Ko je že mislil, da so z vrta zbežale tudi mravlje, se je prikazal Jakob s konjem in starim vozom. Svojo fotografijo je oddal že v otroštvu. Dolgo je stal pri ograji, se naslonil nanjo in gledal, kako orje buldožer. Včasih so se pokazale onstran streh ptice, vendar niso priletele tako blizu, da bi lahko zanesljivo trdil, so lastovke ali škorci. Tudi potem ko je že zapeljal na vrt in postavil voz k visokemu kupu črnice, mu je rekel le, »tudi jutri še lahko vozim zate.« Nalagala sta zemljo na voz, Marjeta pa je prihajala na okno, še naprej živi svoje življenje, čeprav le še redko odide na mestni trg, je pomislil, dokler se ji ne bo neke noči zapletlo s kakšnim petelinjim klicem. Takrat bodo na samotnem obrežju zapeli tudi trije mornarji. Videl je, da se Jakob vse bolj pogosto naslanja na lopato, Marjeta bi mu že lahko prinesla žganja, drugače bo celo moral v bližnjo gostilno. Napotil se je do praga in od tam zaklical, »Marjeta, prinesi za Jakoba.«

Potem ko je Jakob spraznil tretji kozarček, se je razgovoril. Pripovedoval je, kako je nekoč na soški fronti celo uro prisluškoval mravljam, ki so si nanosile kup komaj dve pedi proč od njegove glave, ležal je v travi pred sovražnikovimi strelskimi jarki. A ne bo verjel, mu je govoril Jakob, da je našel mravljišče na tistem mestu tudi še potem, ko se je fronta že sedemkrat premaknila čezenj. Nenadoma je užival v njegovi pripovedi, v vsaki njegovi drobni mravlji, ki je hitela po človeški zemlji. V zadnjem tednu si je že povsem napolnil glavo z mislimi, za katerimi ni želel več poizvedovati. Vse bolj pogosto je pri nakladanju pogledoval h kobilam, ki jo je poznalo vsaj pol ljudi v mestu, še posebej po tem, da ni mogla umreti. Od njenih koščenih nog pa do glave bi zaman tipal za izklesano mišico, vendar je bila vsaka od njih primer potrpežljivosti in vzdržljivosti. Tudi ko je rekel, »Jakob, kaj ji nisva že preveč naložila,« se je le široko nasmehnil in odvrnil, »saj bi bila Luca še užaljena, če bi ji naložila manj.«

Kobila je potem stopala po cesti počasi in svečano, ko da vleče komaj narejeni mrtvaški voz, ki ni nikomur sumljiv. Ljudje niso pogledovali

k njima, ko da ne živijo več od vonja po zemlji. Natararica si je celo obrisala roke in se obrnila s praga nazaj v točilnico. Čeprav je Jakob sedel spredaj in držal vajeti v rokah, se je kobila zanesljivo pomikala v smer, v katero so sicer vozili le kraljevski konji. Hodil je nekaj korakov za vozom, čeprav se je Jakob nekajkrat ozrl in mu zaklical, »Lazar, tak prisedi že.« Lahko bi mu odgovoril, da tega noče zavoljo svojih daljnih sorodnikov, rekli bi, »človek se vendar mora znati obnašati tudi na lastnem pogrebu.« Toda potem bi Jakob začel preklinjati svojo nogo, ki so mu jo spekli na soški fronti. Hkrati pa je dolgo vedel, da so vse njegove poti iz mesta že zasedene. Zdaj se pomika po cesti, ki so jo izbrali drugi, ne da bi pri tem vrgli kocke, le kdaj pa kdaj si še rečejo, »starega Lazarja drži pokonci le še njegov bolni ponos.« Lahko bi sklicali vse voznike in jim že ob rojstvu povedali, da bodo nazadnje prevažali tudi zemljo. Tako bi že vnaprej obvarovali ljudi pred marsikatero nespametno odločitvijo. Navsezadnje si človek privošči le to, kar občuti v rokah.

Ko sta bila že daleč na cesti zunaj mesta, je Jakob ustavil kobilo in počakal, da ju je dohitel. »Kje je potem tista tvoja nova zemlja?« je vprašal Jakob in se ozrl naokrog. Svojo radovednost je skrival za malobrižno prižgano cigareto. Z roko mu je pokazal na velik kos zemljišča, ki ga že dolgo niso več obdelovali, zemlja je tu v predmestju potrpežljivo čakala na svojo usodo. Le tu in tam se je zaril vanjo kak neukročen meščan in si naredil vrtiček. Trave že dolgo niso pokosili, njihova semena so padala v prazno. »Od tam do tam,« je rekel in znova razprl roko. Jakob je zmajal z glavo, pljunil daleč od sebe, pa rekel. »Dali so ti pravo prekleto puščavo.« Njemu pa se je zdelo, da se jima približuje cel roj čebel in da v letu ustvarjajo nemir.

Z motikama sta zgrebla zemljo z voza, a ko je bila že vsa na tleh, je ni bilo več kot za krtino, do kraja se je zgubila sredi velikega zemljišča. Živali so poginile na njem, preden so opazile njihovo nenavadno obnašanje. Nisem drugega kot človeško bitje, je pomislil. Potrebujem samo malo samote in poguma, pa spet začnem vse znova. Če bom delal počasi in vztrajno, si pri delu ne bom skrivil rok, le v kolenih se mi bo poznalo, da nisem več jamski človek. Jarnik bo prišel mimo po cesti in bo z zadovoljstvom ugotovil, kako se mi še upogiba hrbet. Za trenutek bo celo pozabil, da ni zaklenil miznega predala v svoji pisarni. Zvedel je, da je šel Marko k njemu in ga skušal naprositi, naj mu dodelijo kakšno boljše zemljišče, a se je Jarnik nasmehnil in dejal, »veste, Marko, saj bi mu lahko odmerili drug kos zemlje, tam na jugu mesta, če bi le vaš oče, spoštovani gospod Lazar, prišel sem osebno in nam tu razkril svojo željo.« Odpustil je sinu ta korak, potem ko ga je ohranil zase in ni nikoli pred njim omenil Jarnikovega odgovora. Šele tedaj je tudi odkril, da je Kos na Marjetino pobudo napisal že več prošenj v njegovem imenu, a se je le nasmehnil in si rekel, ženske kaj rade živijo v rožnatem nadihu. Naredil je nekaj korakov po steptani zemlji, nato pa se zasukal k Jakobu in dejal. »Dopoldne lahko pripeljeva vsaj še enkrat.«

Zdaj ga je Jakob le spraval na voz, priganjal je kobilo, ki pa zavoljo njegovih klincev še malo ni spremenila svojih navad. Spala je spotoma in si tako ohranjala življenje. Jakob je od enega do drugega klica molčal, razgovoril se bo šele pred Marjeto, sam pa je spoznal, da že dolgo ni hodil po tem delu mesta. Prostor med novimi hišami je še prekrivala neukročena trava. Ceste pa so bile ob tej uri še široke. Ko je prišel pred petdesetimi leti prvič v mesto, je rastle še neopazno, da se je lahko povsem zanesel na očeta, ki mu je pri odhodu dejal, »naj te ne bo strah, če se boš v mestu počutil majhnega, v resnici bo dosti manjše od tebe, če boš to le hotel.« In ko je nato zasadil prvo lopato v majhnem vrtu, se mu je valjal po nosnicah sam božji zrak. V nobeni noči se ni potil v kesanju. Ni se čutil premagane, ko je velikokrat tudi izgubljal. Marjeta je šele nakupovala zajce, posebej pa je imela takrat v časteh papigo, ki jo je klicala Erazem. Kadar je na večer utrujen območnik, si je samemu sebi izprosil dovolj časa za novo preizkušnjo, ki ga je čakala. Nosil je na trg zelenjavo in cvetje in najraje prisluškoval gospodinjam, kadar so si razkrivale svoje prve omedlevice. Ko je pospravljaj stojnico, se je še enkrat potipal za notranji žep in se oddahnil, spet bo lahko dokupil nekaj metrov zemlje. Vse izgube pa je omenjal le pred samim sabo.

Kar si ljudje kdaj zaupajo, je zmerom najbolj prikladno za razglase, je pomislil, ko sta spet zavozila na vrt in je opazil, da grabi buldožer zemljo s svojo veliko pestjo, nato pa iztegne svoj dolgi močni vrat ter nad tovrnjakom odpre veliko pest, da se zemlja usuje iz nje. Vendar se ni čutil prevaranega, zemlja v tej globini nikoli ni bila moja, si je rekel. Četudi je kdaj kanila do nje kakšna kaplja znoja, se to po toliko letih ne šteje več. A tudi če bi verjel v vrednosti, bi se nekega dne zalotil, da si jih ne more razložiti. Prikazala se je Marjeta in rekla. »Pridita na malico.« Jakob je vrgel kobili šop sena in takoj odšel za Marjeto. Ko se je spotoma ustavil in se ozrl, mu je rekel. »Pridem za tabo.«

Še nekaj tovrnjakov je bojo odpeljali, je pomislil, potem bom spet poznal globino vrta. Kajpada jim ne more šteti v zlo, da bojo vrt znova razkrili in da ne bojo hodili v vrsti mimo črnice. Vse njihovo delo pa se ujema z neizkopanimi znamenji, skratka, lahko bi si na novo izmišljali prikazni, na katere so meščani že na pol pozabili. Dneve si zagrenijo le še ob čudežih, ki najmanj obravnavajo praznovernosti. Veliko bolj zahtevno bi bilo, če bi načeli njihove velikodušnosti, da bi se v njih porodila kakšna nova hvaležna misel. Tako pa bojo spregledali, da se pod veliko pestjo buldožerja jama spet spreminja v bombni lijak, bombe so padale na mesto še nekaj mesecev pred koncem vojne. Ko ga je po drugem prihodu v mesto zagledal, ga je napol napolnila deževnica, vendar je kar tako stal ob njem in stoje sanjal. Šele tedaj je začutil bolečine, ki jih je skrival štiri dolga leta odsotnosti, iz Kragujevca je vlak odpeljal počasneje, kot so si želeli. A že čez teden dni sta z Jakobom pripeljala prvi voz zemlje in začela z njo zasipavati lijak. Sprva je pred njihovimi očmi požrešno požiral zemljo, potem pa se mu je nekega toplega poletnega ve-

čera predal. Takrat je občutil, da bo še razvozlal, če odhajajo krstače z njegovega vrta na cesto.

Pobral je grablje, teh danes ne bova več potrebovala, si je rekel ter jih odnesel v uto. Delavci so se ozrli za njim, slišal je njihovega predelavca, ko je rekel, »stari se obnaša, ko da bo še sto let obdeloval to zemljo.« Kaj naj jim odgovori, danes delajo tu, jutri bodo že daleč. Nikoli se ni imel za duhovnika, ki bi ljudem že vnaprej napovedal mašo, nato pa jim očital, da so pozabili nanjo. Izrabil pa je sleherni priložnost, da se jim je izognil na svoje. Tu je najlaže prenašal, kar je bilo zunaj trušča in vrveža in nesreč. Izmišljal si je molitve, ki jih drugi verniki izšepetavajo le za oltarjem. Uto si je v dolgih letih le malo izboljšal in razširil, vse, kar stoji na zemlji, je manj pomembno, si je govoril. Kdor si še ni zagrešil nobenega pribežališča, je prav gotovo nesrečen. Zapelje se s kočijo v krčmo in si tam naroči najboljšega vina.

Postavil je grablje na mesto v uti, nato pa se je ozrl po njej. Nenadoma je začutil, da jo je zanemarjal, lahko bi še večkrat ob večerih po delu posedel v njej in se delal nespametnega starca. Če bi kdaj pobegnil semkaj iz najbolj odlične gostilne, bi veliko bolj razumel življenje večš. Prenanagloma je steklo življenje, lahko bi si mislil, da ga najbolj mojstrsko obvlada čas. Potem bi privolil in Marjeti izpolnil željo in bi pred uto zasadil breskev.

Res ni mogoče, da odvažajo zemljo kar z dvema velikima tovarnjakoma, je pomislil, ko se je znova zazrl skozi okence na vrt. Gotovo so plačani od kubika, vidi, da so se jim oznojili tudi hrbti. Po ših tu bojo vrgli karte in si po svoje razdelili dobitke in zgube. Trudil se je, da bi prepoznal moškega in žensko, ki sta še prišla z zabojem in vozičkom po črnico. Ženska se je plaho ozirala na vse strani, ko da se boji, da ji bo priletel v naročje otrok, moški pa je že razprl vrečo, jo položil h kupu, nato pa z obema rokama grebel vanjo prst. Ženska je v takem trenutku veliko bolj zatopljena, je pomislil, grize se zavoljo zamude, moški pa se kot vojak meče po zemlji, škrtja z zobmi, a ko jo začuti v ustih, jo izpljune. Marko je odšel tudi k direktorju urbanističnega zavoda, kolikokrat si je že obnovil njun prizor. Sabodin ga je posadil v veliki naslanjač in naročil tajnici, naj jima skuha močni dišeči kavi. Marko je neopazno pomezgal z nogami in si stiskal kolena, preden je spravil iz sebe, »a le ne bi bilo mogoče, da bi vsaj za nekaj let še odložili gradnjo stolpnice na očetovem vrtu.« Sabodin se je sklanjal k njemu z vsem svojim zgornjim delom telesa in mu govoril, »seveda, kako da ne, lahko odložimo zazidavo parcele, razumem vas, popolnoma vas razumem, vaš oče je že v sedemdesetem letu, starcu je preostalo le še nekaj let, a če sem odkrit, lahko povem, da vaš oče tega sam ne želi, tako se nam vsaj tukaj zdi, saj ga že dolgo nismo videli pri nas, samo prišel bi sem k nam na zavod in bi rekel, prosim vas...« Marko mu ni potem nikoli omenil tega obiska, držal se je kot svečenik, ki ne moli naglas, a je za vsako njegovo besedo zvedel iz Marjetinih ust, izbrbljala pa mu jih je le tedaj, kadar je zanesljivo vedela, da brklja po uti. Zaupala jih je svoji najljubši kokoši, ki je že dolgo ni mogla

več spraviti spat. Še prej ji je odstrigla rep, da ji ne bi sfrfotala čez ograjo. Čakal je samo še, kdaj bo povabila na obisk Sabodínovo ženo, da bi ji lahko razkazala rože, ki jih zdaj Marko prodaja v svoji novi cvetličarni. Seveda bi ji omenila tudi Irmo, ki si srčno želi še drugega otroka. Tako bi izpraskala na dan vse nepojasnjene domneve. Na vratih se je prikazal Jakob in rekel. »Kaj je, Lazar, ne boš malical?« Stopil je čez prag ute in rekel. »Kar pojdiva in naloživa še en voz.«

Jakob se je pred njim odmajal do kupa, nato pa se je zakopal pred žensko in moškega, ki sta že do kraja napolnila zaboj, rekel je. »Vama ta zemlja diši, kaj?« Ženska je preplašeno gledala moža, nato pa se je zazrla še vanj. Njen mož ji gotovo še ni prinesel nobenega darila, je pomislil, zdaj se je prvič opogumil. Upam, da mi bo nekoč odpuščeno, si gotovo mrmra v molitvi, vse bo storila za njegovo zveličanje. Moški je že prijel za ročico vozička in ga odvedel na cesto. Ženska je stekla za njim. Jakob je pograbil lopati, rekel je. »Gotovo sta še zjutraj oba jokala.« Marjeta mu je spet nalila preveč kozarcev, je pomislil, zmerom jo preli-siči z najnovejšimi obljubami, za nedeljsko kosilo ji bo prinesel že za-klano in oskubeno kokoš.

Prehitro si odšel od nas, je govoril duhovnik na Baumanovem grobu, oblaki se še niso spustili na zemljo, je pomislil in zasadil lopato v prst. Spet se mu je zazdela lahka, ko da je še nikoli ni obračal z lopato. No-benega nasilja ni v tem početju, bi to lahko pomenilo, če bi si od naslednje lopate ne obetal ničesar več drugega. Popolnoma se mora prepustiti ob-čutku, da bo prst samo preložil na drugo mesto in to jasno in odkrito pove tudi Baumanu. Lahko pa ga seveda še enkrat vpraša, v katero smer bi obrnil veliki hotel, ki ga je leta šestintridesetega mislil zgraditi na tem vrtu. Njegova stranka pravice ga je prav tisto leto izvolila za predsednika in se nato z njim glasno vrgla v volilni boj. Dan in noč je Bauman reševal križanke, kako bi ga spravil s tega kosa zemlje, ki je bil tedaj v mestu že zdaleč najbolj na očeh. Sprehajal se je po rečnem obrežju in glasno odpisoval davnino. Ko se je tako Bauman prebil do svojih dni, je spre-govoril, da mora v mestu končno zavladati pravica, ki jo vsi drugi toliko-krat zamolčijo, mesto mora spremeniti svojo podobo, da ga že čez nekaj let sploh ne bo več mogoče prepoznati. Vsem ponuja svoje življenje, ki je bilo do tistega leta le malo pomembno. Ljudem je treba v njihovo dobro tudi zgrda dati pravico, če ne gre drugače. Potem je prav tisto leto vrt na novo prekopal, se je spomnil, ga globoko nagnojil, zasadil več gred novih vrtnic, delal je od jutra do večera, da je Marjeta pri večerji rekla, »dušo si zapisal zemlji.« Vem, bala se je, da bi me nekega dne več ne prepoznala, je pomislil. Želela je vedeti, kje bo ležala na smrtni postelji. Upirala se je tako, da je naprosila Jakoba, naj ji za nedeljsko kosilo zakolje najlepšo kokoš. A dokler je potem Jakob imel opravka pri hiši, je skrbno pazila, da je bila s svojimi čustvi kar najdalj v omedlevici.

Vsi razkošni dokazi zame ne pomenijo ničesar, je pomislil, so stvari, o katerih lahko spregovoriš le, kadar se igralci že oblačijo za odrom. Z Jakobom sta pripeljala še zadnji voz, nato pa se je Jakob zleknil v senco

voza in si potegnil klobuk na obraz. Nihče mu ne more očitati, da je od njegove prve vožnje v otroških sanjah minilo že veliko let. Hodil je okrog kupa zemlje in si priznaval, da si je zamišljal nekoliko višjega. Tudi ne bi bil nič višji, če bi Marjeta mesto še bolj zalagala s papirji. A je bila priložnost, da si je razodel še tiste stvari, ki so jih drugi izgovarjali le na javnih mestih in so še posebej glasno prisegali, da so za napredek. Sprehobil se je do konca zemljišča, merili so ga v svoj prid, je pomislil, samo da bi bili videti pred meščani bolj blagi in dobrotljivi. Dolgotrajno sonce je površino zemlje že spreminjalo v presušen prah, ki se bo spet dvignil s prvim vetrom. Potem bo za kratek čas živel le še spomin na neko življenje. Voda pa je zdaj še daleč, prinašati si jo bo moral z rokami, kadar si bo Jakobova kobila nategnila kito na nogi. V nedeljo bo odšel na nasip in gledal v zaliv.

Tudi ko sta naslednji dan z Jakobom pripeljala deske, se je stari Jakob komaj ubranil solza. »Tvoja Marjeta,« je rekel, »me ima od vseh najraje.« In potem mu je med delom govoril, bilo je še več takih pankrtov, a je prizanesljiva usoda izbrala le njega, da si je lahko kupil konja in voz. Nenadoma se je zagledal vanj z votlimi očmi in rekel. »Lazar, vse življenje že vozim zate.« Že se mu je povsem približal, mu ponudil roko, posušila se mu je kot veja, ustnice so se mu pijano zatresle. »Glej, da ne boš umrl pred mano.« Nekaj časa mu je tresel roko in v blaženstvu zaprl oči. Jakob bi bil lahko najbolj znan svobodnjak, si je rekel, kar sem jih kdaj poznal, če ne bi Marjeti tudi vračal kokoši, ki jih je poklal, še posebej tiste ob polnoči, ko Marjeta ne more spati in objokuje grehe, ki jih ni storila. In minil je že pozen popoldan, ko mu je Jakob dejal. »Na, pa sva ti res naredila novo uto. Samo hudičevo majhna je.« Nasmehnil se mu je in mu odvrnil. »Jakob, veter požre vsako uto.«

Na šesti dan sta z Jakobom orala zemljišče, kobila se je vse večkrat ustavljala in sklanjala glavo k zemlji. Jugozahodni del je nekoč ležal pod rečnimi travami, vendar si ribiči o njem niso pripovedovali zgodb. Plug je grebel na svetlo kamne, ki jih bo še treba odnesti v koših ali v predpasniku. Da bi lahko občutil, kolikokrat sta se že obrnila na koncu zemljišča, si je moral vse brazde prešteti od začetka. Zemlja je bila utrujena od počivanja in od divje trave, ki ni mogla umreti. Odprte brazde so zazijale v še večji žeji, zadnji črv je zlezal iz njih gladek in bel. Ni mogel misliti na to, komu je več dolžan, da se je znova znašel na začetku. Nenadoma pa je pomislil, če ima človek navsezadnje le en sam začetek, potem je vsak nov začetek le neplodna ponovitev. Največkrat si sam podpiše zadolžnice, tudi kadar praznuje, ostaja v svojem življenju.

Prav tedaj se je kobila ustavila na koncu utrujene brazde, ko da se ne misli več obrniti. Jakob se ni ozrl k njej, prižgal si je cigareto. Žival se utruja hitreje od človeka in zemlje, je pomislil in se zagledal v zemljišče, ki sta ga že zorala, vroče sonce mu je sproti vsiljevalo svoje barve. Kamni so razmetani ležali naokrog, veliki in majhni, ko da sta pravkar zemlji izrula bele zobe predpotopne živali, ki si jih bo zemlja sama neizprosno vrnila na kakšnem drugem kraju. Če ji ne bova prišla drugače do živega, si je rekel, si jo

bom poskusil pridobiti z davnimi besedami. Gotovo tudi ni neobčutljiva za dež, ki bo nekega dne vendarle padal v njene skrite požiralnike. Če bojo meščani zvedeli za najino zgodbo, si tistega ranega jutra v mestni katedrali ne bojo upali prižgati sveč, ki so jim bile podarjene. Najhujša pa bo tista njihova resnica, da so vsi razsodniki preboleli črne koze.

Napotil se je proti drugemu koncu zemljišča. Če ga bo Jakob poklical, se bo vrnil k njemu in mu rekel. »Glej, zdaj bova pa kmalu pri kraju.« A še pred koncem brazde se je ustavil in pomislil, pa vendar so novi začetki še možni, če le v osamljenosti ne zaideš na bližnjice. Spomnil se je, kako se je leta petinštiridesetega vrnil v mesto kot izgnanec in je našel svoj veliki vrt razkopan od bombnih lijakov. Takrat ni bilo v njem nič manj nezaupljivosti kot danes, le da je bilo v njem še veliko več moči in da je čutil, kako je še daleč do jeseni. Vse zamujeno je lahko razprodal v nekaj urah. Župniku je odgovarjal, da mu zemljo lahko blagoslavlja le v dne, ko ni na koledarju nobenega praznika. Vse druge kupčije da bo zlahka opravil sam. Na večer šestega dne je potem Jakob dejal Marjeti. »Bilo je pasje, a zdaj je zorano.«

Čudil se je, da ni opazil nič vznemirljivega na kamnih, čeprav je že poznal vsakega posebej. Že je mesec dni, odkar jih odnašam z zemljišča in jih odlagam na kup, je pomislil, na razbremenjeni skorji se že kažejo prva znamenja življenja, a črvi se bojo skrivali do zadnjega. Sledovi kamnov na videz že molčijo. Marjeta se doma zahvaljuje bogu, da je še ni povabil s sabo, saj si je tako ali tako na novo našla veselje z mačkami, ki so se nekoč pri hiši razmnoževale z nasledstvom. Ne spominja se, da bi že kdaj prej tako velikodušno omenjala stvari, ki si jih je lahko privoščila v življenju. Pazljivo se je zaslíševala, koliko ljudi si je pridobila z vkuhavanjem kumaric. Stvar si je razlagal tako, da so dotlej kure le odhajale iz njenega kurnika, zdaj pa se ob najbolj čudnih urah vračajo vanj, ne da bi pri tem zgubljale ravnotežje. Najbolj pa ji čas greni podatek, da je poznala Jakoba. Morala bi mu prvič reči, da ni iz njenega javno priznanega rodovnika. Potem bi se na svoj prestopni dan ne tolažila s sladkarijami.

Ni mislil, da se bo Marko približal zemljišču s prižganimi lučmi. Tudi ko se je avto ustavil, luči ni ugasnil, videl ga je, kako v dolgi svetlobi žarometov opleta proti utici. Zadihan je obstal pri odprtini, kajti vrat si še ni utegnil namestiti, rekel je. »Ja, oče, mi pa te doma čakamo.« Pogledal ga je in mu odgovoril. »Nocoj bom ostal kar tu.« Marko se je naslonil z roko na uto, iskal si je možnost, da pogleda še kam drugam, po premolku je rekel. »Oče, kaj pa to pomeni. Mama je v skrbeh.« Nikoli več ne bom imel take priložnosti, da bi videl sina v soju žarometov, je pomislil, drugič ga bo že zeblo do kosti. Čez zemljo bo šla procesija in prosila za dež. Lahko bi mu razodel, da bo še to noč poklical k sebi vse, ki še niso videli toliko belih kamnov na osemstokvadratnih metrih, zato se je tudi nekoliko zamudil z odhodom. Poleg tega se je zaklel, da ne bo nikoli ločeval bližnjih in daljnjih. »No, odpeljal vas bom domov.« Nasmehnil se mu je. »Nisem lačen in tudi zebe me ne. Ostal bom tu. Jutri bom začel že navsezgodaj.«

Še dolgo potem ga je videl, kako se je vračal po svetlobi, ki se je izničevala v brazdah. Gotovo je bil prepričan, da me bo pregovoril že s prvimi

besedami, je pomislil, zdaj bo doma Marjeti naslikal, kako bom prespal noč kar naslonjen na mizico, ki sem si jo postavil v utici. Upam, da Marko ni jezen zaradi moje negostoljubnosti, se je še nasmehnil, nisem ga mogel povabiti, da bi ostal z mano, za dva odrasla človeka v tej uti za zdaj še ni prostora. Pa tudi muhe so v sušnih dneh hudičevo nadležne. Da pa ne bo rekel, da sem že uboga stara reva, ki se smehlja svojim bolečinam, naj ostane z mano, pripovedoval mu bom zgodbo o bratu Filipu, ki je igral na orgle, kadar so se vojakom razvnele strasti, še nikoli nisva bila tako sama, da bi zgodbo slišal iz mojih ust. Sicer pa zdaj uspešno prodaja cvetje, ki mu ni zraslo na zemlji, prekupčevalci mu ga prinašajo iz brezimnih steklenih omar. Na koledarju si zapisuje datume, ko podarja najlepše šopke cvetja za najpomembnejše mize v mestu. Marko je že kot otrok tekal mimo domačega vrta, a kadar se je že pomotoma znašel na njem, mu je Marjeta položila v naročje najbolj razvajenega mačka in ga poslala z njim na sprehod. Ob skrivnih dneh se je že od daleč odkrival Baumanu in ponujal roko Poropatu, čeprav sta oba šla mimo, kadar je imel na sebi le gumijaste ribiške škornje. Irma ga je zvabila na ples v svetle dvorane in ga ni nikoli vprašala, kje rastejo vrtnice. Čakal je, da me bojo zabili v rakev, je pomislil, da bom laže držal jezik za zobmi, vrt pa bi prodal prvemu kupcu. Najbližji meščani bi se razglasili za zmagovalce. Če natanko premislim, si je rekel, potem si nisem v nikakršnem sorodu z njim. Srečala sva se v bolezni, ki se je srečno končala le zaradi nepopisne dobrotljivosti zdravnika. Vse druge okoliščine niso imele osnove za viteška dejanja.

Spet si je naprtal stari koš, našel ga je na podstrešju, močno ga je že naglodal čas, ali pa so bile lačne miši, se je nasmehnil. Zmerom se jim posreči, da najdejo utemeljitve za svoja dejanja, zato bi se morali znanstveniki veliko bolj kot doslej ukvarjati z mišjimi repi, je pomislil. Čutil je, kako vse teže prestavlja noge, moral je počivati že skoro po vsakem koraku. Črnico je stresal že čisto na drugem koncu zemljišča, nato pa je kupčke zravnal z grabljami. Če tako pomislim, sem v dveh mesecih opravil več, kot sem pričakoval, le noge me hočejo zatajiti in v prsih mi zmanjkuje zraka, a to je zaradi suše, ki najprej poseša iz človeka tiste sokove, ki se jih je napil v prvi ljubezni. Če bi potlačil v sebi mehkužnosti, ki se mu zadnje dni zmerom bolj dobrikajo, potem bi lahko s košem kar dobro živel. Tako pa mu ne kaže drugega, ko da ga bodo že kmalu zagledali z bližnje ceste. A najbolj se bodo čudili, da kamnov še niso naglodali črvi.

A potem je nekega dne v prazničnem razpoloženju začutil vsako kost v telesu posebej, stal je sredi zemljišča (ni ga še imenoval vrt) in mu je telo z vso svojo kožo pričakalo vsako kapljo dežja, ki je padla z najnižjega oblaka. Dež je lil tako močno, da so se na robih zemljišča kmalu nabrale luže. Videti je bilo, da dežju šele zdaj prihaja naproti voda, ki se je že davno zarila v zemljo s samotnimi živalmi. Že se končuje tretji mesec, odkar sta z Jakobom pripeljala prvi voz črnice, je pomislil, vsi so prestrašeni in zbegani, da bi naposled postal zmagovalec. Kako malenkostne so njihove želje, kako plitve njihove misli, si je rekel, zemlja edina ne pozna zmagovalcev. Zemlja si pravično razdeli svoje neizmerljive dolžine, moški si stiska zobe in mehur

in si iz nje naredi vrt. Moški obdeluje vrt in zvabi nanj še žensko. In kadar je moški vrtnar in je ženska vrt, ostaja zemlja zakon. In ko vsem prizadetim z žulji odpre dlani, se ima za zmagovalko, vendar je hkrati usmiljena, na njej lahko umre tudi tisti, ki je nikoli ni imel rad. Zemlja odpušča tudi takrat, ko jo teptajo. V svojem prahu sprejema zahvale, ki jih še nekaj let prej ni nihče želel izreči. Vse svoje potoke obrne proč, dokler se ne izkaže, da nihče več ne trpi od bodočnosti. Vse zamujeno odpravlja kot greh, ki si ga človek sam sebi ni mogel odpustiti.

Snel si je z glave klobuk, tako da je bil bliže dežju, ki si je prizadeval, da bi zemlji zacelil izsušene rane. Videl je, kako kaplje z lahkoto prebijajo črnico in jo lepijo s prstjo, ki je že dolga leta prej prekrivala neplodno zemljišče. Tu in tam se je izpod črnice na novo pokazala gola rumenkasta prst, za katero sta dolgo barantala le dež in veter. Tako je spoznaval, da je zemljišče v resnici komajda prekril s tanko plastjo črnice, ki mu jo bo razredčil že prvi večji naliv. Z Jakobom sva pripeljala premalo prsti, je pomislil, a drugo so raznesli ljudje, ne da bi mogel navesti vseh njihovih imen. Ženske se še vračajo k ograji in kličejo otroke od mešalca betona in visokega žerjava. Kje je kdo, je pomislil, da bi mu razkazal, koliko moči še ima, da bo v naslednjih pomladih znova zoral zemljo, jo nagnojil in vrgel vanjo semena, jo zasadil s cvetjem, vrtnicami in grmičevjem. Seveda bo potreboval nekaj več časa, da bo posadil ribez, jagode in rabarbaro, še bolj potrpežljiv pa bo moral biti z živo mejo. A vse te neotipljive velikodušnosti bo lahko pripovedoval Jakobu, kadar se ga bo polastila lakomnost. Marjeta mu ne bo verjela, da sta se najbolj ujemala, kadar je tako stal sredi dežja in je pod nogami čutil komaj razkopano zemljo. Nazadnje je zmerom odpisal bridkosti, ki so mu jih prinašali računi.

Kadar vsi učeni možje pomagajo resnici pri porodnih krčih, potem se jim nazadnje gotovo skazi, je pomislil in se obrnil v postelji na drugo stran, bil je že kdovekateri sedmi dan. Preobleka na odeji mu je zadišala po likalniku. Kar je ostalo od resnice, je še komaj dobra za vljudnostne kretnje. Svetlobe vseh oken so se zbrale v enem samem, se je nasmehnil, Marjeta je gotovo častivredna žena, ki oken ne umiva samo za praznike. Toda kaj še ne ve, da si je s tem morebiti nakopala nepredvideni napad, ko bojo še enkrat obkolili hišo, zlezli tudi na ograjo in na bližnja drevesa ter vseprek kričali in kazali s prstom, »glejte, to je Lazar, ki ima najlepši vrt v mestu.« Že po njihovih golih glavah se bo videlo, da mu tega ne bojo nikoli odpustili, hkrati pa nikakor ne bojo dovzetni za nobeno primerjavo ali vsaj nasprotni obračun. Marjeta bo spoznala, da je tudi mačkam nazadnje že zmanjkovalo moči. Njihovo dlako bo polagala podganam, da bi si tako zadržala vsaj zadnji kotiček, kamor bo na večer v miru položila glavo. Naposled pa bo vendarle sosed, ki je najbolj podoben otroku, rekel, »pustimo ga za danes in pridimo spet jutri, ko ne bo več ležal na smrtni postelji.« Umaknili se bodo tako, da jim bodo ostale glave cele, po vrnitvi na domove pa bodo jedli še pozno v večer.

Ni je takoj prepoznal, ko se je približala njegovi postelji, najprej ji je rekel. »Marjeta, kako čudno papigo nosiš v rokah.« Šele ko je nekaj časa

stala ob njem in se ji je roka znova dotaknila skodelice na posteljni omari, je razumel njene besede. »Zdravnik pride na večer.« Že ji je hotel reči, povej prečastitemu gospodu, da imam še veliko dela na novem vrtu, naj raje poskrbi za druge člane družine, a se je premislil, saj je z razlagami nikoli ni hotel utrujati. In želel se je sam spoprijeti s tesnobo, ki so jo doslej omenjali le drugi. Obenem se je potihem razveselil dejstva, da je nehote prvič sam pred sabo poimenoval zemljišče za vrt, upam, da si zavoljo tega nisem naložil pokore, saj se drugače ni slepil s praznimi besedami in varljivimi upi. Vsak pridelek si je ogledal tudi pri soncu, preden ga je oddal na tržišče.

Hvala bogu, odšla je, se je oddahnil, bal se je že, da bo naglas ponovila za njim, »v najhujšem nalivu si kot vkopan stal sredi zemlje, saj bi moral biti iz železa, da ne bi dobil pljučnice.« Kaj pričakuje, da mi bo ostala zmerom na sledi, se je nasmehnil, je že pozabila, kako nam je triinštiridesetega odnašalo vrt, komaj tri kilometre smo imeli do Kragujevca, voda pa je drla čez bregove in se razlivala po poljih. Našega vrta je bilo le nekaj več kot za njeno ruto, tako da sem ga lahko s svojim telesom ubranil pred povodnijo. Nenadoma se je znova nasmehnil, vsi, ki so hodili mimo, so ga občudovali in govorili, da raste na ruti tisoč stvari, a jih vseeno najbolj razveseljuje to, da se mu ne posušijo. Vendar si zdaj lahko prizna, da je takrat mislil, kako bi si po vojni odnesel ruto domov in si jo zakopal v vrt, ki je čakal nanj. A tudi to, da se tega pretiranega veselja pozneje niti ni sramoval. Spoznal pa je, da je človek najstrahopetnejši zadnje trenutke, preden nastopi zora.

Kdaj mu bo Marjeta spet pripovedovala svoje sanje, je pomislil, kako rada to počne, kadar je nihče ne poslušá. Komaj se je sredi tiste noči predramila, je zagledala pri spodnjih zaprtih vratih mačje oči. Natanko si je ponovila kretnje, kako je prejšnji večer mačko postavila pred vrata, preden je legla, pogledala za njo, ko je občepela na dvorišču, nato pa skrbno zaprla vrata. A ko je potem nadaljevala s svojo pripovedjo, že ni več razločevala, še pripoveduje svoje sanje ali le obnavlja resnični dogodek. Vstala je in odprla vrata ter nagnala mačko čez prag, pa znova legla. Komaj pa je dobro zatisnila oči, že je mačka znova zamijavkala, našla jo je pri zgornjih zaprtih vratih, srepela je vanjo z istimi zablodelimi očmi kot kakšno uro prej, ko jo je prvič prebudila. Komaj se je premagovala, da ni zaklicala na pomoč, v nogah so se ji zmehčale vse kosti, a je čez čas le odprla mački vrata ter jih znova skrbno zapahnila. Nekega dne jo bo moral vprašati, če je še sanjala ali pa si je le po otroško izmišljala, kako se ji je mačka do jutra prikradla še na vsa okna in so se ji zelene oči topile v šipah. Zagotovo pa bi mu zardila, da je po vsem tem lahko pričakovala le, kdaj se bo v zemlji naredila velika razpoka, ki bo naznanila smrt v ožjem sorodstvu.

Ni mogel verjeti, da bi ga kdaj prej videl oblečenega v cape, sklanjal se je nad njegovo posteljo in mu s stetoskopom iskal srce. Ko je pospravil torbo, se mu je blede nasmehnil in dejal. »Gospod Lazar, še bova sadila vrtnice.« Komaj pa je prestopil prag v kuhinjo, je zaslišal, kako je rekel Marjeti. »Če tudi jutri še ne bo nič boljše, ga moramo spraviti v bolnišnico.« V olajšanju je zavzdihnil, ko mu je Marjeta odgovorila. »Ne bomo ga spravili

s parom konj.« Te besede so ga za trenutek zbližale z njo, ko bosta spet sedla za mizo, ji bo hvaležno dejal, »prinesel ti bom prve vrtnice z novega vrta.« Potem je znova začutil, da se zadnjih trideset let nista skupaj razveselila velikih dogodkov, a tudi nista plačevala obiskov, ki bi jima prinašali poceni resnice. Potrpežljivo sta izgovarjala besede, ki so jih drugi kovali v zvezde. Pozabljala sta na poletje, ki ga nikoli nista preživela skupaj. A kadar je obstal pred njeno posteljo in je imela svoje telo že na pol odgrnjeno, je zadišal po zemlji. Če bi se sklonil k njej, bi gotovo narobe razumela vse njegove zablode, rekla bi, »saj sploh ne pričakujem več otroka.« Po neizgovorjenem priznanju sta se slačila drug pred drugim kot bolniki v najbolj znani bolnišnici.

Ni si le umišljal, da stojita Marjeta in Marko pred njim v odsevu okna, a se ne bi sprijaznil, če bi bila navzoča tudi boginja iz bližnjega stanovanjskega bloka, v polivinilasti vrečki je odnašala zemljo z vrta. To se tisti čas ni posrečilo nobeni drugi ženski. Le s težavo je še slišal sina, ko je rekel. »Oče, zdaj lahko priznate, upori so domišljavost, boji so nesmisel. Poglejte. Imam novo svetlo cvetličarno in cvetje mi prinašajo iz najboljših zasteklenih rastlinjakov. Že spomladi bom cvetličarno razširil, ponuja pa se mi tudi ugodna priložnost, da odkupim še zgornje nadstropje.« Nenadoma je pomislil, da ga ni nikoli videl, kako bi stopal po razdalji med njim in vrtom. Kaj rad se je odpravljal v kraje, ki ga niso utrujali. Ustavil se je pred prvo senco, ki so jo puščali za sabo volkovi. A je že zaslišal Marjeto, ki je preglasno zatarnala. »Boš videl, Marko, to je njegova zadnja ura.« Kako je prepričana, da hodim z njo le še po večernih sencah, je pomislil, že ne vem, da je iz cerkve prinesla vse sveče in jih razpostavila po oknih. Zavrača vse dogodke, ki niso iz lepih dni. Trdovratno vztraja, da si umijem noge, preden ji povem še kakšno zgodbo. A ko si bom res umil noge, ne bo vedela, da se bom šele potem lahko vrnil na vrt. Vse premoženje bom zapisal tistim, ki niso večji od njene največje mačke.

Poropat si naj kar prižge cigareto, je pomislil, da ne bo potem dejal, da hočeva vse opraviti v petih minutah. Če je s sabo pripeljal tudi svojega psa, potem lahko ve, da se bova pogovarjala odkrito. Uporabila bova tudi besede, ki si jih je nekoč blagoslavljal s kletvicami. Če bo zdaj končno kupil vrtnarije, ki jih je najprej mislil leta devetindvajsetega, potem spet triin-tridesetega in naposled še osemintridesetega, gotovo se čudi, kako se spominjam teh letnic, potem si bo v novih okoliščinah vse privoščil, čeravno za to ne bo imel nikakršnih sposobnosti in četudi zdaj vladajo drugačni zakoni, pa tudi na zemljo nikoli ne bo stopil z bosimi nogami. In četudi bo hotel očarati gledalce, se naposled ne bo mogel kot kuščar odplaziti po zemlji, saj ima srce, ki mu ga mimogrede lahko pospravi vsaka Marjetina mačka. Seveda bo kljub temu poskakoval po vasni ograji in se trkal na prsi zaradi vojnih zaslug, a takrat bom že daleč, da bi ga lahko opomnil, da so mrtve že vse priče, ki so edine vedele za njegova odlikovanja. Njegova mati je umrla od žalosti.

Seveda bom potem izgubil oko, in še drugo oko, je pomislil, toda prej se bojo po tihem vrnile vse Marjetine mačke in vsi zajci, ki jih je pospravil

Jakob, odkrivali jih bojo pod črnimi razpeli, hkrati pa je začutil, kako se mu telo lahkotno odmika od postelje, vendar ne tako, da bi mu viselo v zraku, a tudi ne, da bi se mu dotikalo tal. Ni si več očistil zemlje s čevljev, ko je stopil čez prag. Če je to dozorelost, potem se najprej dvigneš od zemlje proti nebu in si odgovarjaš na vse tisto, kar si spotoma odvrigel, šele potem ležeš vanjo. Izgubljaš se z možmi, ki so že pred tabo odjezdili na Jakobovi koščeni kobil. Nič te ne vznemirja, da so usmerjeni k istemu cilju.

A kaj bi se odpovedoval jezerom, če sedi lisasta mačka na Marjetini nočni omarici. Postarala se je prej, preden se je spomnila, da bi jo lahko podarila gospodu Albertu, prinesel ji je vazo iz svoje trgovine, medtem ko je pripravljaj vrt na dolgo zimo. Natanko vidi, papagaj se je obesil na svetilko in zdaj razlaga vsem, kako je preteklost neponovljiva. Izpod postelje pogleduje črna mačka in z repom seka glave mišim, ki so ji še maloprej zatrjevale, da na svetu ni nič pomembnega. To so občutki. V kleti so tudi morski prašički, ki pa so živeli eno samo leto, potem pa so objavili splošno mobilizacijo. Kakšne prevare. Prišla je tudi ženska iz oddaljene vasi in je Marjeti ponujala udomačeno veverico. Glasno je prikimavala, da so ji vsi umrli na morju. To je pekel. Kokoši se spuščajo po stopnicah in obračajo oko na levo in desno. To je zgodba o Jakobu. Najbolj zvesto pa poje bela kokoš. To je naša zgodba. Rejena mačka se je povzpela na streho in kričala, prijatelji, zaupajte psom. To je napoved prihodnjih dni. Potem so se zbrale na strehi še vse druge mačke in so gledale na zemljo. To so nebesa.

Če bi stal tam še kakšen stolp, bi nazadnje splezali nanj. A zemlja je višja, gledal je s kupa na njihovo migotanje. Poizvedeli so za vse možnosti, kako bi zaslužili denar, z zidov so preganjali tudi mravlje in se zmrdovali nad njegovimi uspehi. Preobrnili so nekaj voz in se postavljali z vsakršnimi razvalinami. Prihiteli so na vrt in z velikimi lopatami nakladali zemljo v zaboje in košare ter vreče in znova stekli čez cesto. Vse so opravili tako domišljeno, da so policaji zmerom prišli prepozno. Nedvomno je bil to veličasten prizor. Kadar je postal njihov korak prepočasen, so si skočili v lase in se obmetavali z zemljo. Moški s polnim zabojem je zakričal, »kar je je še ostalo, je moje.« Še isti trenutek mu je nekdo zalučal naravnost v usta veliko kepo zemlje, moški je omahnil in se zadušil. Ženska je skočila k njemu in ga poškopila s svežo prstjo, ki si jo je nabrala v predpasnik, šele potem je podojila volčiče. A ko se je zvečerilo, so si zakurili ogenj, ki je osvetljeval trupla tistih, ki so že padli. Prijeli so se za roke in zaplesali okrog ognja in trupel, golobradi moški je kričal, »kdor ni z nami, je proti nam.« A komaj je ogenj dogorel in so le na videz legli k počitku, so se v temni noči spet plazili sem in tja po zemlji in drug drugemu praznili zaboje in košare, si ubijali otroke in žene, nato pa pokleknili na zemljo k jutranji molitvi. Pokrajina pa je bila ob zori nesmiselno čista. Ni bilo razlogov, da bi ptice ne pele. A kar jih je preživelo, so se s poslednjimi močmi privlekli do hiš in stanovanj, a v košarah in zabojih jim je ostalo le toliko zemlje, da so si jo lahko skrili za nohte. Videli pa so, kako jim je medtem zemlja že prekipevala čez cvetlične lončke, kot plaz je lezla na balkone in od tam padala v prazno. Čakal jih je obed, na krožnike so naložili jedi iz najboljše zemlje. Pri tem so

glasno odpevali čudežu. Potem so legli v postelje in so spoznavali, kako jim zemlja vre iz ušes in ust, iz debelega črevesa, vse hitreje narašča, jim napolnjuje postelje, da jih bo naposled ubranila pred muhami.

Potem se mu je zazdelo, da se je v lahkotnem lebdenju že vse preveč oddaljil od zemlje, čeprav mu je to prinašalo sladkost varljive prostosti. Zbral je vse moči in se obrnil tako, da se je s telesom spet dotikal postelje. Svoboden sem v zemlji, je pomislil in se splazil čez veliki kup črnice, buldožer je opravljal le svoje vsakodnevno delo. Počasi je drsel po kupu v veliko jamo, kar tako se mu je njeno dno vse bolj umikalo v globino. To je zato, si je rekel, ker so mi prezgodaj umili telo. A komaj je začutil dno, ga je znova dvignilo. Ne da bi visel v zraku, se je dvigal proti visokemu kupu črne zemlje, ki jo je v življenju prežvečil kot ptice hrano za mladiče. Seveda, glej, oglasil se mi je brat Filip z orglami, se je razveselil, poslušal ga je kot na večer, ko je opravil svoje delo. Ko so orgle ugašale, je znova mehko padal proti dnu, pomislil je, ko bom umrl, naj me zagrnejo z zemljo.

(Iz zbirke novel Med reko in zemljo, ki bo v kratkem izšla pri Državni založbi Slovenije)